

CAMINS OBERTS

Una Església que somriu

Estimats diocesans,

Una Església feliç és aquella que té el somriure com a signe d'identitat. Els somriures —aquells que no són forçats— s'encomanen. Els bons missioners convenen per la manera de viure, però també per la manera d'afrontar la vida quotidiana, i si és amb un somriure, molt millor.

«Es pot parlar d'una Església que somriu?». Jo crec que sí, com també podem parlar del sentit de l'humor que es troba en els evangelis i, per tant, en la vida mateixa de Jesús. No he seguit aquesta temàtica de prop, però penso que sí, que Jesús reia, i ho feia començant per ell mateix. El nostre Déu somriu. I dono per ben certa aquella dita que s'atribueix popularment a Charles Chaplin: «Un dia sense somriure és un dia perdut». Jesús no va malgastar la vida, sinó que la va viure intensament, és a dir, somrient.

Cal ser conscients, però, que no tot fa gràcia. El sentit de l'humor és una qüestió molt personal i també molt cultural. Cal ser prudents, ja que riure de tot i riure tot el dia pot arribar a ser un signe de superficialitat i de distanciament de la realitat, que indicaria el contrari d'allò de què volem parlar.

Penso —i crec que no erro— que Jesús va saber compartir tant la vida que encomanava somriures a tort i a dret. I sabem que ell no era ni superficial ni distant. Sabia plorar per la pèrdua del

seu amic Llätzer o davant el rebuig que li va mostrar la ciutat de Jerusalem. Sabia riure i compartir, pensem que amb facilitat, els moments quotidians. No sé —tant de bo algú m'ho expliqui amb calma— per què els humans som dels qui veiem més el got mig buit que no pas mig ple. Per què el pessimisme s'escampa amb tanta facilitat i el bon humor té més dificultats per fer-ho?

La crida a viure l'alegria també té el seu rerefons bíblic. Els salms en són una mostra: «Joia i festa davant teu, al teu costat delícies per sempre» (Sl 16,11); també sant Pau, quan s'adreça als cristians de Filipis: «Viviu sempre contents en el Senyor! Ho repeteixo: viviu contents!» (Fl 4,4). El bon Déu ens vol feliços, alegres, somrients.

Una Església que somriu de debò entén que ella no és pas el centre ni del món ni d'ella mateixa.

perquè el fet de riure's d'un mateix indica l'acceptació que nosaltres no som el centre, i això té un nom: humilitat, la mare de totes les virtuts.

Anhelem viure com a testimonis d'alegria. El somriure ens delatarà —no ho dubto—. Ens ho recordava el traspassat papa Francesc: «Hi ha cristians l'opció dels quals sembla la d'una Quaresma sense Pasqua». Siguem, doncs, l'Església que viu la Pasqua i, per tant, aquella que somriu. Encara més, siguem l'Església que, com Maria, accepta la petició de l'enviat de Déu: «Alegra't». El somriure dels petits i dels senzills fa imparable la victòria de Déu.

Amb la meva benedicció i afecte,

† Daniel Palau Valero
Bisbe de Lleida

NOTÍCIES

El Papa demana pregar per la salut mental

El papa Lleó XIV dedica la seva intenció de pregària d'aquest mes d'octubre a la pastoral de la salut mental i convida a pregar per totes les persones que pateixen ansietat, depressió o altres trastorns mentals. En el seu missatge, el Pontífex demana que l'Església sigui una «casa oberta», capaç d'acompanyar aquestes persones sense jutjar-les ni estigmatitzar-les, i recorda especialment aquells que viuen el seu patiment en solitud.

El Papa també té presents les persones que les acompanyen, especialment familiars, professionals i voluntaris, i demana per a ells força i compassió. La seva pregària és també una crida a integrar la cura de la salut mental en la vida i la missió de l'Església, com a expressió de la misericòrdia de Déu. Segons dades de l'Organització Mundial de la Salut (OMS), més de mil milions de persones al món viuen amb algun trastorn mental.

CAMINOS ABIERTOS

Una Iglesia que sonríe

Estimados diocesanos,

Una Iglesia feliz es aquella que tiene la sonrisa como signo de identidad. Las sonrisas —aquellas que no son forzadas— se contagian. Los buenos misioneros convencer por su manera de vivir, pero también por su manera de afrontar la vida cotidiana, y si es con una sonrisa, mucho mejor.

«¿Se puede hablar de una Iglesia que sonríe?». Yo creo que sí, como también podemos hablar del sentido del humor que se encuentra en los evangelios y, por tanto, en la propia vida de Jesús. No he seguido esta temática de cerca, pero pienso que sí, que Jesús reía, y lo hacía empezando por sí mismo. Nuestro Dios sonríe. Y doy por muy cierto aquel dicho que se atribuye popularmente a Charles Chaplin: «Un día sin sonreír es un día perdido». Jesús no malgastó la vida, sino que la vivió intensamente, es decir, sonriendo.

Sin embargo, debemos ser conscientes de que no todo hace gracia. El sentido del humor es una cuestión muy personal y también muy cultural. Hay que ser prudentes, ya que reírse de todo y reír todo el día puede llegar a ser un signo de superficialidad y de distanciamiento de la realidad, que indicaría lo contrario de aquello de lo que queremos hablar.

Pienso —y creo que no me equivoco— que Jesús supo compartir tanto la vida que contagiaba sonrisas a diestro y siniestro. Y sabemos que él no era ni superficial ni distante. Sabía llorar por la pérdida de su amigo Lázaro o ante el rechazo que le mostró la ciudad de Jerusalén. Sabía reír y compartir, pensamos que con facilidad, los momentos cotidianos. No sé —ojalá alguien me lo explique con calma— por qué los humanos somos de los que vemos más el vaso medio vacío que medio lleno. ¿Por qué el pesimismo se extiende con tanta facilidad y el buen humor tiene más dificultades para hacerlo?

La llamada a vivir la alegría también tiene su trasfondo bíblico. Los salmos son una muestra de ello: «Goza y fiesta ante ti, a tu lado delicias para siempre» (Sl 16,11); también san Pablo, cuando se dirige a los cristianos de Filipos: «¡Vivid siempre contentos en el Señor! Lo repito: ¡vivid contentos!» (Fl 4,4). El buen Dios nos quiere felices, alegres, sonrientes.

Una Iglesia que sonríe de verdad entiende que ella no es el centro ni del mundo ni de sí misma. Su centro es Dios. Hay que reclamar con insistencia que una Iglesia feliz sonríe junto a quienes están en los márgenes de la vida. Feliz aquel que sabe contagiar una sonrisa al pobre, al enfermo o al abatido. Aunque parezca que hay más motivos para entristecerlos que para alegrarnos, no queremos desfallecer en el camino de la vida. El drama alarma, preocupa, angustia y, porque es drama, se exagera, ya que toca lo más profundo de muchas personas y escenarios. Por el contrario, la sonrisa nos permite resituarnos, digerir las situaciones y es, en definitiva, una buena expresión de lo que significa vivir. Lo decimos, ni más ni menos, porque el hecho de reírse de uno mismo indica la aceptación de que nosotros no somos el centro, y eso tiene un nombre: humildad, la madre de todas las virtudes.

Anhelamos vivir como testigos de alegría. La sonrisa nos delatará —no lo dudo—. Nos lo recordaba el fallecido papa Francisco: «Hay cristianos cuya opción parece ser la de una Cuaresma sin Pascua». Seamos, pues, la Iglesia que vive la Pascua y, por tanto, aquella que sonríe. Más aún, seamos la Iglesia que, como María, acepta la petición del enviado de Dios: «Alégrate». La sonrisa de los pequeños y de los sencillos hace imparable la victoria de Dios.

Con mi bendición y afecto,

† Daniel Palau Valero
Obispo de Lleida

Ramon Gené guanya la Flor Natural del Certamen Marià

Ramon Gené ha resultat guanyador de la Flor Natural del Certamen Literari Marià amb el primer premi a la millor poesia que lloï la Verge Blanca de l'Acadèmia com a patrona i protectora de la ciutat de Lleida. Els premis del 159è certamen es van lliurar el passat 3 d'octubre al Paraninf de l'Acadèmia Mariana, amb la presència del bisbe de Lleida, Mons. Daniel Palau, que va actuar com a conservador del concurs literari degà de les terres de Lleida. Juan de Pano Maynar va obtenir un accèssit en aquesta mateixa categoria.

Pel que fa al premi que atorga la Diputació de Lleida i l'Institut d'Estudis Ilerdencs a la millor poesia en català en lloança a la Mare de Déu en qualsevol de les advocacions marianes venerades a

les comarques de Lleida, el premi va ser per a Lluís Coll Gilabert, mentre que Enric Falguera Garcia es va endur un accèssit.

En canvi, va quedar desert el premi de la Pontificia i Reial Acadèmia Bibliogràfica-Mariana de Lleida a la millor creació audiovisual al voltant de la temàtica: «La Verge Blanca de l'Acadèmia, patrona a perpetuïtat de la ciutat de Lleida».

L'oratori de la Verge Blanca va ser, d'altra banda, el centre de la celebració de la patrona de Lleida, que se celebra cada 2 d'octubre, i que enguany ha celebrat els 80 anys des de la institució del seu patronatge. A banda del tridu a l'oratori, també hi va haver una missa solemne a les 12 del migdia del diumenge 4 d'octubre a la Catedral.

8.000 euros pel terratrèmol de Cali

La col·lecta especial impulsada el passat 20 de setembre pel Bisbat de Lleida per ajudar la diòcesi de Cali, a Colòmbia, greument afectada pel terratrèmol de magnitud 7,4 que va sacsejar el país el passat 10 d'agost i per les seves nombroses rèpliques, ha aconseguit reunir 8.001,99 euros que se'n enviats a l'arxidiòcesi que encapçala Mons. Luis Fernando Rodríguez Velásquez. La crida a la solidaritat ha tingut bona acollida entre els fidels, que tenen present la llarga relació d'amistat amb Cali, que en el passat va rebre missioners lleidatans i que, també, ha aportat sacerdots a les nostres terres en els darrers anys.

Tot i que la col·lecta es va fer a final del mes passat, encara es pot continuar fent aportacions a través d'una transferència al compte bancari del Bisbat: **ES56 0081 0455 9800 0140 8344**.

Granyena de les Garrigues honora la Mare de Déu del Roser

Granyena de les Garrigues va celebrar, dissabte 3 d'octubre, la Festa Major que cada any es fa en honor a la Mare de Déu del Roser, una celebració que porta els veïns del poble fins a l'ermita d'aquesta advocació mariana per viure una jornada de festa i devoció.

Enguany, la celebració ha comptat amb la presència del bisbe Daniel, que va acompanyar la comunitat en la celebració de l'Eucaristia. Durant la celebració es

van fer ofrenes i, en finalitzar la missa, els participants van com-

partir una estona amb la comunitat.

Visita pastoral a la comunitat romanesa

La comunitat catòlica romanesa de Lleida va viure, el passat 4 d'octubre, una jornada especial per la visita pastoral del bisbe Daniel, en un encontre marcat per la fe, l'emoció i la fraternitat, i que va servir per estrènyer els llaços entre els fidels i el pastor de la diòcesi. Durant la celebració de la Santa Missa es va viure un moment molt especial amb l'escolta de la Paraula, l'homilia del bisbe, la presentació d'un ofertori

significatiu, reflex de la vida i l'esforç de la comunitat, i la celebració de l'Eucaristia.

En finalitzar la Missa, es va fer una presentació oficial de la comunitat al bisbe, en què es va fer un repàs a la història d'aquest col·lectiu a Lleida des dels seus inicis, fa 25 anys. Es va recordar amb emoció el camí recorregut, el suport de Mons. Ciuraneta, els seus predecessors i el servei entregat dels sacerdots Mn. Leonard Diac, el recordat Mn. Mihai Diac, Mn. Paul Budau i, actualment, Mn. Adrian Burca.

Sota l'advocació de la seva patrona, la Mare de Déu de la Unitat, la capellania romanesa va reafirmar el seu compromís de «sumar i no restar», plenament integrada en la vida espiritual i cultural de Lleida a través de la parròquia del Carme i Sant Joan, l'IREL, la Paeria i diverses confraries.

Arrenca un nou curs de l'Acció Catòlica Obrera

«Persones constructores de comunió, serventes del Regne», és el lema que ha presidit la 73a Jornada General de l'Acció Catòlica Obrera (ACO), celebrada el passat 12 d'octubre al col·legi Salesians Rocafort de Barcelona. El moviment de Pastoral Obrera inicia amb aquesta trobada el curs 2026-2027, que estarà marcat per la preparació del XIII Consell que se celebrarà del 18 al 20 de juny de l'any vinent.

La jornada va servir per presentar el Pla de curs i la ponència, a càrrec de Fernando Vidal, doctor en Sociologia i professor a la Universitat Pontifícia Comillas. La matinal es va completar amb l'Eucaristia, presidida pel bisbe auxiliar de Barcelona i responsable de la Pas-

toral Obrera de l'arxidiòcesi, Mons. David Abadías, i la lectura del manifest.

180 responsables de Pastoral de Joves a Madrid

Madrid va acollir, entre l'1 i el 4 d'octubre, la trobada de delegats i responsables de Pastoral amb Joves de les diòcesis espanyoles, que va reunir prop de 180 participants. Entre ells hi havia els responsables de Pastoral Juvenil de les diòcesis amb seu a Catalunya i Mons. David Abadías, bisbe auxiliar de Barcelona, i bisbe delegat per la Conferència Episcopal Tarraconense al Secretariat Interdiocesà de Jovenut. El programa va combinar moments de celebració, visites pastorals i culturals, reflexió sobre els reptes actuals, i preparació de les grans convocatòries de Pastoral Juvenil dels propers anys.

REFLEXIONS

Estimar Déu, sí. Però també estimar els altres

Aquesta frase voldria resumir la resposta de Jesús al fariseu que va preguntar-li: «Mestre, quin és el manament més gran de la Llei?». La pregunta estava feta en un ambient de polèmica entre Jesús i els fariseus i saduceus que volien posar-lo a prova i atrapar-lo en alguna inexactitud.

Déu havia donat els deu manaments al poble d'Israel al Sinai perquè s'organitzés com a poble de dones i homes lliures, estimant sempre Déu que els havia atorgat l'alliberament de l'esclavatge d'Egipte.

Però els lletrats fariseus havien complicat la vida religiosa del poble indicant què havien de fer en cada moment per ser fidels a Déu. Tota aquesta casuística havia derivat en 613 manaments dels quals 365 eren prohibicions i 248 obligacions.

En aquest marc, el fariseu fa la pregunta a Jesús: «Mestre, quin és el manament més gran de la Llei?», és a dir, no es podria recapitular tota la Llei sota un únic i suprem manament? La pregunta no era innocent ja que plantejava un tema objecte de polèmiques en els cercles religiosos del temps de Jesús.

Jesús respon amb paraules de l'Esclat: Primer, estimar Déu. Que es manifesta escoltant la seva paraula, pregant, complint la seva voluntat en seguir el camí que ens proposa en la nostra vida.

Però tot seguit afegí un segon manament que es desprèn del primer: estimar els altres. No és possible estimar Déu que no veiem si no estimem els germans que sí veiem.

La novetat consisteix en posar junts aquests dos manaments, ensenyant així que són inseparables i complementaris: són dues cares de la mateixa moneda. No es pot estimar Déu sense estimar el proïsme i, a l'inrevés, no es pot estimar els altres sense estimar Déu.

Mn. Ramon Sàrries

LECTURES DE LA MISSA DIÀRIA I SANTORAL

26. ■ Dilluns (litúrgia de les hores: 2a setmana) [Ef 4,32-5,8 / Sl 1 / Lc 13,10-17]. Sants Llucià i Marcià, mrs. de Nicomèdia venerats a Vic; sant Viril, abat de Leyre (Navarra); sant Evarist, papa (grec, 97-105) i mr.

27. ■ Dimarts [Ef 5,21-33 / Sl 127 / Lc 13,18-21]. Sant Florenci, mr.; sant Gaudiós, bisbe.

28. ■ Dimecres [Ef 2,19-22 / Sl 18 / Lc 6,12-19]. Sant Simó (el Zelador) de Canà de Galilea, i sant Judes, anomenat també Tadeu (invocat en les causes difícils), apòstols; sant Silví, ermità.

29. ■ Dijous [Ef 6,10-20 / Sl 143 / Lc 13,31-35]. Sant Narcís, bisbe i mr. (s. IV), patró de Girona (1387); santa

Eusèbia, vg. i mr.; beat Miquel Rua, prev. salesià.

30. ■ Divendres [Fl 1,1-11 / Sl 110 / Lc 14,1-6]. Sant Marcel, centurió romà, i els seus fills Claudi, Rupert i Victori, mrs.; santa Eutròpia, mr.; santa Zenòbia, mr.

31. ■ Dissabte [Fl 1,18b-26 / Sl 41 / Lc 14,1.7-11]. Sant Alfons (Alonso) Ro-

dríguez, rel. jesuïta castellà, mort a Palma de Mallorca; sant Quintí, mr.; santa Lucil·la, vg. i mr.

NOVEMBRE

1. □ Diumenge vinent, Tots Sants (litúrgia de les hores: de la Solemnitat). [Ap 7,2-4.9-14 / Sl 23 / 1Jo 3,1-3 / Mt 5,1-12a].

Diumenge XXX de durant l'any (A)

COMENTARI

Estimar Déu, sí. Però també estimar els altres

Aquesta frase voldria resumir la resposta de Jesús al fariseu que va preguntar-li: «Mestre, quin és el manament més gran de la Llei?». La pregunta estava feta en un ambient de polèmica entre Jesús i els fariseus i saduceus que volien posar-lo a prova i atrapar-lo en alguna inexactitud.

Déu havia donat els deu manaments al poble d'Israel al Sinaí perquè s'organitzés com a poble de dones i homes lliures, estimant sempre Déu que els havia atorgat l'alliberament de l'esclavatge d'Egipte.

Però els lletrats fariseus havien complicat la vida religiosa del poble indicant què havien de fer en cada moment per ser fidels a Déu. Tota aquesta casuística havia derivat en 613 manaments dels quals 365 eren prohibicions i 248 obligacions.

En aquest marc, el fariseu fa la pregunta a Jesús: «Mestre, quin és el manament més gran de la Llei?», és a dir, no es podria recapitular tota la Llei sota un únic i suprem manament? La pregunta no era innocent ja que plantejava un tema objecte de polèmiques en els cercles religiosos del temps de Jesús.

Jesús respon amb paraules de l'Escrip-tura: Primer, estimar Déu. Que es manifesta escoltant la seva paraula, pregant, complint la seva voluntat en seguir el camí que ens proposa en la nostra vida.

Però tot seguit afegí un segon manament que es desprèn del primer: estimar els altres. No és possible estimar Déu que no veiem si no estimem els germans que sí veiem.

La novetat consisteix en posar junts aquests dos manaments, ensenyant així que són inseparables i complementaris: són dues cares de la mateixa moneda. No es pot estimar Déu sense estimar el proïsme i, a l'inrevés, no es pot estimar els altres sense estimar Déu.

Mn. Ramon Sàrries

► Lectura del llibre de l'Èxode (Ex 22,20-26)

El Senyor diu: «No maltractis ni oprimeixis els immigrants, que també vosaltres vau ser immigrants al país d'Egipte. No maltractis cap viuda ni cap orfe: Si els maltractes i alcen a mi el seu clam, jo l'escoltaré i, encès d'indignació, us mataré amb l'espasa: les vostres dones quedaran viudes, i orfes els vostres fills. Si prestes diners a algú del meu poble, als pobres que viuen amb tu, no facis com els usurers: no li exigeixis els interessos. Si et quedes com a penyor el mantell d'algú, torna-l'hi abans no es pongui el sol. És tot el que té per abrigar-se, el mantell que l'embolcalla. Amb què dormiria? Si ell alçava a mi el seu clam, jo l'escoltaria, perquè soc compassiu.»

► Salm responsorial (17)

R. *Us estimo, Senyor, vós m'enfortiu.*

Us estimo, Senyor, vós m'enfortiu, / roca i muralla que em deslliura. R.

Déu meu, penyal on m'emparo, / escut i força que em salva. / Rodejat d'adversaris delirants, clamo al Senyor, / crido auxili d'entre els enemics. R.

Beneït sigui el Déu vivent, el meu penyal. / Beneïxo el Senyor que em salva. / «Ha donat grans victòries al seu rei, / ha mostrat l'amor que té al seu Ungit.» R.

► Lectura de la primera carta de sant Pau als cristians de Tessalònica (1Te 1,5c-10)

Germans, ja sabeu el que fèiem per vosaltres mentre érem a la vostra ciutat. També vosaltres heu imitat el nostre exemple i el del Senyor, acollint la paraula de Déu enmig de moltes adversitats, plens del goig de l'Esperit Sant. Així heu estat un model per a tots els creients de Macedònia i d'Acàia, perquè, des de la vostra ciutat, s'ha estès el ressò de la paraula del Senyor. I no solament a Macedònia i a Acàia, pertot arreu parlen de la vostra conversió de manera que no ens cal afegir-hi res: ells mateixos contenen com va ser la nostra arribada entre vosaltres i com abandonàreu els ídols i us convertíreu a Déu per adorar només el Déu viu i veritable i esperar del cel Jesús, el seu Fill, que ell ressuscità d'entre els morts i que ens salvarà de la pena en el judici que ha de venir.

► Lectura de l'Evangeli segons sant Mateu (Mt 22,34-40)

En aquell temps, quan els fariseus s'assabentaren que Jesús havia fet callar els saduceus, es tornaren a reunir, i un d'ells, mestre de la Llei, per provar-lo, li va fer aquesta pregunta: «Mestre, quin és el manament més gran de la Llei?» Jesús li contestà: «Estima el Senyor, el teu Déu, amb tot el cor, amb tota l'ànima, amb tot el pensament. Aquest és el manament més gran i el primer de tots. El segon és molt semblant: Estima els altres com a tu mateix. Tots els manaments escrits en els llibres de la Llei i dels Profetes venen d'aquests dos.»

► Lectura del libro del Éxodo (Éx 22,20-26)

Esto dice el Señor: «No maltratarás ni oprimirás al emigrante, pues emigrantes fuisteis vosotros en la tierra de Egipto. No explotarás a viudas ni a huérfanos. Si los explotas y gritan a mí, yo escucharé su clamor, se encenderá mi ira y os mataré a espada; vuestras mujeres quedarán viudas y vuestros hijos huérfanos. Si prestas dinero a alguien de mi pueblo, a un pobre que habita contigo, no serás con él un usurero cargándole intereses. Si tomas en prenda el manto de tu prójimo, se lo devolverás antes de ponerse el sol, porque no tiene otro vestido para cubrir su cuerpo, ¿y dónde, si no, se va a acostar? Si grita a mí, yo lo escucharé, porque yo soy compasivo.»

► Salmo responsorial (17)

R. *Yo te amo, Señor; tú eres mi fortaleza.*

Yo te amo, Señor; tú eres mi fortaleza; / Señor, mi roca, mi alcázar, mi libertador. R.

Dios mío, peña mía, refugio mío, / escudo mío, mi fuerza salvadora, mi baluarte. / Invoco al Señor de mi alabanza / Y quedo libre de mis enemigos. R.

Viva el Señor, bendita sea mi Roca, / sea ensalzado mi Dios y Salvador: / Tú diste gran victoria a tu rey, / tuviste misericordia de tu ungido. R.

► Lectura de la primera carta del apóstol san Pablo a los Tesalonicenses (1Tes 1,5c-10)

Hermanos: Sabéis cómo nos comportamos entre vosotros para vuestro bien. Y vosotros seguisteis nuestro ejemplo y el del Señor, acogiendo la Palabra en medio de una gran tribulación, con la alegría del Espíritu Santo. Así llegasteis a ser un modelo para todos los creyentes de Macedonia y de Acaya. No solo ha resonado la palabra del Señor en Macedonia y en Acaya desde vuestra comunidad, sino que además vuestra fe en Dios se ha difundido por doquier, de modo que nosotros no teníamos necesidad de explicar nada, ya que ellos mismos os convertisteis a Dios, abandonando los ídolos, para servir al Dios vivo y verdadero, y vivir aguardando la vuelta de su Hijo Jesús desde el cielo, a quien ha resucitado de entre los muertos y que nos libra del castigo futuro.

► Lectura del santo Evangelio según san Mateo (Mt 22,34-40)

En aquel tiempo, los fariseos, al oír que Jesús había hecho callar a los saduceos, se reunieron en un lugar y uno de ellos, un doctor de la ley, le preguntó para ponerlo a prueba: «Maestro, ¿cuál es el mandamiento principal de la ley?». Él le dijo: «Amarás al Señor tu Dios con todo tu corazón, con toda tu alma, con toda tu mente». Este mandamiento es el principal y primero. El segundo es semejante a él: «Amarás a tu prójimo como a ti mismo». En estos dos mandamientos se sostienen toda la Ley y los Profetas».